Salt Seyir

Fiâtı: Yok Pahası

mart
2024
2

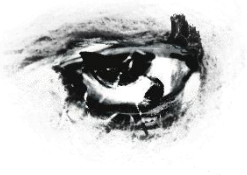

KATKIDA BULUNANLAR

Can Öz
Arda Tahsin Alkan
Janset Wes
Doruk Şenelmiş
Luna Aydoğan
Zeynep Kiz
İsmail Can Demir
Musa Terlemez
Ahmet Özdemir
İsmail Akçaoğlu
Asya Karaman
Ali İhsan Can
Nisan Yörükoğlu
Düşan Yılmaz
Derya Kazancı

Kapak Tasarımı: Doruk Can Şenelmiş
Derinden müteşekkiriz: Pelin Safiye KUŞÇU

yazı, resim, fotoğraf göndermek ve iletişime geçmek isterseniz
saltseyir@gmail.com
instagram: @saltseyir

Yokoluşmak ve Yalnızca Olmak

Violette Nozière'e ve André Breton'a Sevgilerle

Çan sesleri kavradı uzayı. Tanrı tüm defterleri kapadı ve büyüledi
azabın unutuşuyla onu ve kendini. Oysa bir sorgu suale etme
gereği olmadan, sırasıyla biriciğinin ateşi yansın diye tüm can'ı/i
avucunda toplardı Pazar Suaresi'nde ve fakat Janus'un sonlu
meleği çekti bir avuç tanrıyı gövdeden resimleriyle.
Ve çıkardı bir maskı ve bir başkasını ve bir başkasını ve bir
başkasını ve bir başkasını
değin bölünmezliğine
düş'e'cek

Ve karşıladığında Janus

Portallar kendilerine çekilsinler diye olmaklığı icat edip yakan tanrının istilasına

bedenini bile isteye kurban bırakan ölüm meleğinin puldan isyanını

Döner yüzünü adrenalin tutulmasından karanlığın hükmettiği tarafa

İkili sistemin uzuvlaşmaya eş biricik hediyesi

distorsiyonun evvelası boş bir kutuda duyulur kayıp özneler ve afazi

Her bir hatadan hatıraya paydos ettiğinde yeryüzü

İkiz güneş tutulmasının parmak izleri sancılanır ve ağar

Gün ortası söylentileriyle tutulmanın tozlu kapanları

nereye kayboldukları anlaşılmayacak olan ayakkabı bağcıklarıyla yer değiştirirken

teslimi tırpanın karıncaların gömdüğü sırtından taşar

Taaaaa, şar!

taş ağar

taş ağarır haz doruğundaki yıldızlarla yürür

yahut çan çiçekleri parmaklarına doğar gibi gelecek zamanın varlığında

ve tekrarında

Azad oldukça yanık rüyadan

şizoid karmaşanın akıntısına kapılmadan bir günüyle cennet tasviri

Balmumundan yapılmış bir heykelin

tümleşmeyen nesi varsa özgürlüğün ta kendisi

Başka bir bedende açılan gözlerin iniltisi

Denizleşen ve kabuklaşan

güz ve güzellik olmaksızın Venüs'ün Lotus bahçeleriyle

Saydamlığında kendisi

Luna

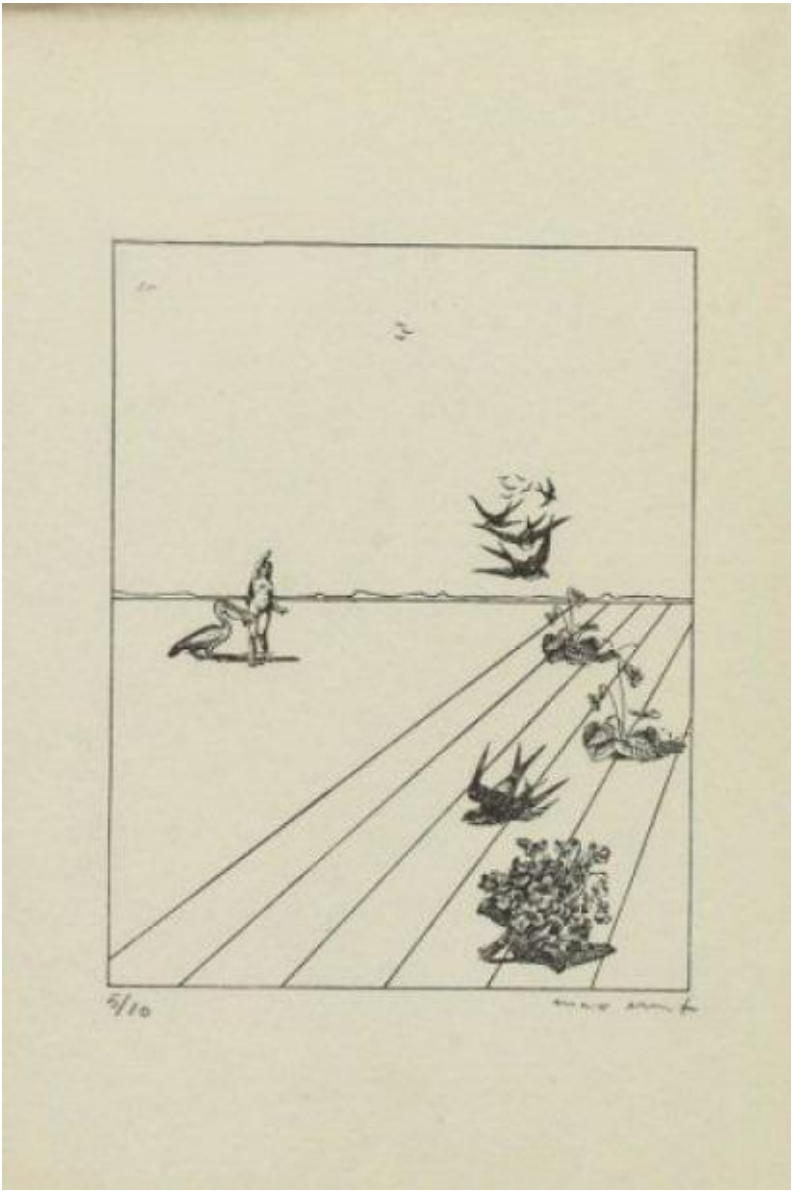

Max Ernst, ***Violette Nozières****,*
Editions Nicolas Flamel, 1933

kartezyen fal

ufak bir masanın çevresinde
koşutsuz fakat bağlı titrek çizgiler
aradaki uzamı dolduruyor kıvrak hâli maddenin

kilometreleri aşabilen efsane
kendi kalbinde doğrulamaya
yeltenecek mi kendini?
çünkü ancak her dem yahut acınmış
aralıklarına
mihenk taşlarının

kırılgan her gün ve yeni baştan tepetaklak
(belki bağlı sarkaca, boynu vurmadan aklı
-havada giyotin) – ve toprakta gömüt
olacak, gözden izleri kura kura avuçta,
sözde

gel gör yine damarlar kendi kesişimlerinde kıvrımlı
nasıl göz bulamazsa önündeki çizgiyi,
kıvrımından soyutlamadan bir gerçeği
işte boşlukları hesaba katmadan, bir sarmaşığın
ömründen defaat daha kısa olacak

sonra parçalar kurguyu acısından çıkarır şevki
yok etmek isteyecek en şatafatlı hâli hayatın
gözüpek bir çürümedir diyecek
nasıl da hayalperesttir felaket çığırtkanları

tasavvur bir çepherdir yine de
geçirgen yayında ve kemirilmiş duvarlarında
bir nefes hiç alınma
mış
çasına verilebilir
bu sefer boşlukta bir iz yakalamak
pek daha mümkün gibidir
-san/ ki

evvelce zaman gerilip incelmişse hikaye, hele ki
tevettür tellerde burgusu, ne kan aktı
hava da hafif pamuktan yakıcı, düştüğünde arza
ne toprak çat -ladı
söyleyecekleri var mıydı daha, saydam bir değnek gibi
havada asılı hokkabazın; ne eğilmiş ne devrilmiş,
çokça evrildi çokça çevrildi

bir sarmaşıktı belki hayali uzatan
kendi gediğini nefes eyleyen
burada yatıyordu, kıpırtısız uzuvları
sessizce içre büyüyordu

bekleyişin ve suskunluğun devasını arıyor şimdi
iğneli yağmurlara tutulu ateş çok uzaktan
biraz öfke, uman arzu

ve hepsi merhametli tanrısının sofrasına uluyor
totemlerin çürük yapraklarla çevrili sarhoşluğu
saklayan eğrelti, ayıran sarmaşığın zehri mükemmelen
bir yuva oluveriyor

hanice sallanır buza keserse temelleri insanın
denli sevinçle yürür saydamlaşan yüzeyde
öylesine yükseğe uçar karışır ateşe
düşmez hayali ne humması

fısıldıyor melun baykuş, canım baykuş
olmayan ağaçtan sessizliği mekan içinde
ve eşyanın gürültüsü
sarıyor sükutu
gölgesi tehditkar yüzeye yansı selvi
kaybın teninde büyüyen sanrı
مور غوش قور hu selvi hu baykuş hu
büsbütün yutar ormanı, şehirleri

çakalların ürkek adımlarla eşdiği toprakta
vedalarla erir, ya daha?
uluduğu sunakta bir vahiyde denkleşirse
vuslat, iki azap her köprü yakılır da biri birine yük olmadan
kırılmaz zamanın değneği

Fuzûlî Köpek

Dağbaşı

Yoldaki bütün yağmur artık üzerimde
Ben ise karakolun önünden geçerken
Polislere bakmaya hala korkuyorum
İçimden bir gümbürtü oluyorum
Yeraltına iniyorum buraların
Ağzımın içinde dolaşan aynı katılık
Çok iyi tanıyorum ben bu sabahın körlerini
Sağırlarını
Buraların at arabalarını çok iyi biliyorum
Aynı okyanusla gökyüzü
Şişenin içiyle biranın dışı
Sayede olan zahir olan her şeye dönüştüm
Bugüne
Gece boyu yürüdüm maymunlardan
Başkasının olmadığı dağda
Çocukluk arkadaşım zakkum ve zeytinin
Rüzgarların etrafından tırmandım
Sonra
Eksilme çağlarının doruğundayım
Aşağıda cıva kalabalığını küçümsemiyorum
Uykun yarıda kesilir yaptığın sütlacın yarısı yanar
Ben onlara imrenirim

Janset Wes

Oyundışı

ezbere söyledim
aklımdan, tuttuğun sayıları
2. tekilden 3. tekile
geçişteki kapanmamış hala
fotoseli bozuk kapıların
kendime diktelerimi sayıyorum

bu aldığım son molaydı
özür haklarım dolmuş
içimde tuttuğum lavanta kokusuydu kalan
son oyunum
hucüm setlerimle onu da verdim
ordasındır diye uzandı elim hafızadan
savunma hatlarım düştü

ne kollarım güçlü ne de bacaklarım
biliyorum kurşun geçirmez paranoyalarım

Doruk Şenelmiş

Luna

“HAYAT”a Kılıf Biçmek

Film boyunca alışkanlıkların ve bu alışkanlıkların getirdiği boğucu esaret hali temel temalardan bir tanesi. Örneğin bu, Cem Davran’ın oynadığı Orhan karakterinin Miray Daner’in oynadığı Hicran’la karşılıklı olduğu akşam yemeği sahnesinde Orhan’ın durmadan kapan olarak gördüğü rutininden kaçma tasarılarını anlatmasıyla ve film boyunca tekrar tekrar izlediğimiz kahvaltı sahneleriyle da somut bir şekilde yansıtılıyor. Orhan yemek sahnesinde kaçıp gitmekten, alışkanlıklarından daha mütevazi bir hayat pahasına vazgeçmeye hazır olduğunu anlatırken Hicran bu hayatın da bir süre sonra rutin geleceğini anlatmaya çalışır. Hicran filmin başında daha belirgin bir esaret halinden kurtulma çabasına girişmiş fakat bu özgürleşme çabası başarıya ulaşamamıştır. Filmin anlatısı kötümser bir şekilde sınırlı, dar ve rutin hayatlardan kaçamayacağımız iletisini sonuna kadar taşıyor. Bu sınırların aşılamayacağı iddiası katı bir şekilde bazen kapalı televizyon ekranına yansıyan bazen de ev içi çekimlerde kapı aralıklarından dahil edildiğimiz sahnelerle kendini gösteriyor. Bu çekimler sahneyi kamera dışında bir nesneyle daha sınırlıyor ve klostrofobi hissi yaratarak çekim tekniği ile kapana kısılmışlığı destekliyor.

Filmin başında Hicran görücü usulü evlendirilecekken İstanbul’a kaçar. Film bu ilk kısımlarda özgürlük-esaret meselesini cinsiyetlenme üzerinden okumayı mümkün kılıyor. Kadını nesneleştiren kırılgan erkeklik ve bu kırılgan erkekliğin iktidarını üzerinden inşa ettiği kadınlık hem Umut Kurt’un oynadığı baba karakterinde hem de Burak Dakak’ın oynadığı Rıza karakterinde vücut buluyor. Baba, Rıza’nın dedesine mahcup bir şekilde gidip kızına ölüm tehditleri savuruyor. Rıza’ya gelince meselenin iç yüzünü arkadaşlarına tedirgin bir biçimde üstü kapalı anlatıyor. İstemediği bir evliliğe rıza göstermiyor olmak Hicran’ın bu tavrının baba ve Rıza’nın erkekliklerini hedef aldığı yönünde yorumlamaya ve bu erkeklerin onu günah keçisi yapmasına yetiyor.Namus kültürünün buram buram kendisini hissettirdiği bu kısımlarda seks işçisini ziyarete giden Rıza seks işçisinin ısrarlarına rağmen oradan sevişmeden ayrılıyor. Bu ziyaret ile Rıza’nın arkadaşlarına nişan atma hikayesini üstünkörü anlatması Rıza’nın bu

hadise neticesinde hem fiziksel hem de sosyal iktidarsızlık yaşadığının göstergesi ve iktidarsızlığını İstanbul'a Hicran'ı aramaya gidrek telafi etme çabası olarak anlayabiliriz. Bir müddet sonra namus kültürünün en büyük kabusu ve klişesi olan kötü yola düşme hikayelerine Hicran'ı da ekliyoruz. Hikayenin ilk kısmında odağa alınan erkeklik biçimlerinin yanına özgürleşme çabası içindeki bir kadının neleri göze alabildiğini anlıyoruz.

Filmde dikkat çeken ve kendini tekrar eden bir motif de telefonlar ve telefon kılıfları. Rıza İstanbul'da Hicran'ı aramak için gelmiştir. Üniversite okuduğu yalanıyla ailesini oyalayan arkadaşıyla kahvaltı ederlerken kendisine ballandıra ballandıra bu dümenin nasıl işlediğini anlatırken sofraya çay dökülür. Çay dökülmesiyle telefona yaptırdığı kılıfın telefonu koruyacağından kendinden emin bir şekilde dillendirir. Bu telefon koruyucu kılıfla hayatının üzerine oturttuğu kılıfı aynı benzer iddialı duygularla ifade eder. Bir sonraki kılıfla karşılaşmamız filmin sonunda Rıza'nın bayram günü telefonuna yaptırdığı kılıftan bahsetmesi. Bu kısımda ise Rıza ve Hicran evlenmiş, korunaklı bir hayat kurmuşlardır. Demirkubuz film boyunca olgunlaştırdığı kılıf meselesiyle hayata kılıflar biçtiğimizi ve hayatı saf haliyle alımlayamayacağımız yorumunu getiriyor demek yanlış olmaz diye düşünüyorum.

Can Öz

Zeki Demirkubuz, ***Hayat****, 2023*

yabani prizma

ihtimallerle çivilenmiş tahtaları
ağaçtan bir tabutun
bakıyor öylesine
mecnun gözleri
tahta parçacıkları batıyor tenine
ışığı görmek istiyor
kırık tuğladan bakıyor
yalnızlıkla örülmüş o duvarların
içine işleyen soğuk huzmelerine güneşin
çivinin sesi çınlatıyor kulaklarını
soru sormaktan korkuyor
kabulleniyor o anda
kırık tuğlalar üstünde uzanıyor
geriye kalan ne kendi var ne de bir başkası
ağrıyan zihni batıyor tenine
rahat vermiyor duvarlar
batıyor gözüne güneş
batıyor gözüne aydınlık
göz yaşları soğutuyor kırık parçalarını duvarın
bilinmezliğin en köşesinde burkuluyor zaman
yanılıyor algıları o an
unuttuğu yerden başlıyor, hevesle.

Asya

***

An Apology

I

I met him at a bar. Eyes misty like
Broken plates, he told me of his plans to come. The place he'll go to die.
I love every minute here with you on rails, he said, watch me sitting on a bench following the
walkers on withered podiums breathing the good air just like Chatwin.
Anne talked about misplanted trees, told me I would turn into a forest. I have no such hopes.
Maybe it will come beside a campfire among gauchos grilling fish?
rabbits? what do they eat
there anyway?
He laughed a big laugh, roared and coughed,
Sipped his drink. He did love whisky.

II

I will stand estranged, the sea is not my trade!
Nantucket has left me a long time ago! de Velde hates me calls me a dumbfuck,
There's no fossil fuel in my limbs anymore!
What will become of my dialogues in time, old friend?
What will become of my tables? What will become of my teeth?

What will become of my
unborn children? What will become of my luck that I hold so dear?
What will become of my memories making love behind a bush in the holiest place of the

country, freezing my ass of in the winter? What will become of the song I sing at three in the
morning amidst cigarette smoke?
Will they find me in a ditch seven years later without my bald head? Will they drop me off a
helicopter in into the sea without my socks? What will become of my dollars?
John, come with me if I am to go,
Frank, come with me if I am to go,
Henry, come with me if I am to go,
Albert, come with me if I am to go,
Don and Anthony and Cecil and David and Charles you are to come with me also. You are
not permitted to project into the southern steppes.
You will be mired in all mistakes. Help me navigate the last days.

Blow as hard as you can into the sphere make it screech! Will they find me hanging with Jon
or Frank or Henry or Albert or Don or Anthony or Cecil or David or Charles? When will they
come to cut my hands off saw my belly gouge my eyes beat me to a pulp burn me slit my
tongue and stab me in the rectum?
When will they come to talk to me in front of my house
and get me a cab and take me away to never be seen again?
When will they gut the remaining neighbors without any semblance of order? What will they
achive in doing so? Will the Chicago boys visit?
Will they electrocute me with a prod too? What will become of my dollars?

Will they display the photograph of my grizzly end among many others in a private art
collection? Will it be in black and white? Will they piss and shit on it or will they puke at the
sight? Will they go and get more to shave and sodomize? Will they write poetry in the sky
with airplanes? W,ill they invent new languages in Chilean villages? Will they crash their cars
and burn and cry until their vocal cords fry?

III

Does putting your shoulder to the wheel actually work? What will repenting solve? Will
Lumumba himself remember me? Will it be in Bolivia? Will they bureaucratize my
imagination? Will I see the pickaxe come?
Any way the case may be ship will sail to the land of eyetalians. Goodbye the grip of my eye
Goodbye all I've known
Shades to shades to shades will be added.
God O God O God O God O God
O the old grubber, what will it come to when you are transformed by Mysterioso?
You leave not to see the tarring and the feathing,
What will you resemble when you see the stadium full of rows filled with earbelts?
You claim you wail and wail and wail and wail and whale
Will somebody also blow you up?
Walking among the streets of thick weather, sparrows exploding everywhere you look, I hope

you won't be shot down with a pistol on the back of the head.
I hope they won't cut your throat and pull your tongue out of it.
I hope they won't burn your genitals and make you assault someone else.
Hail to you old grubber! Subterrenean echoes will guide you long as you let it,
Long as you won't get your guts out loose, screaming:
WHAT WILL BECOME OF MY DOLLARS?
Nothing.

The Andes will watch you, old grubber.
Wail on,
Burn the blazing flame.

***

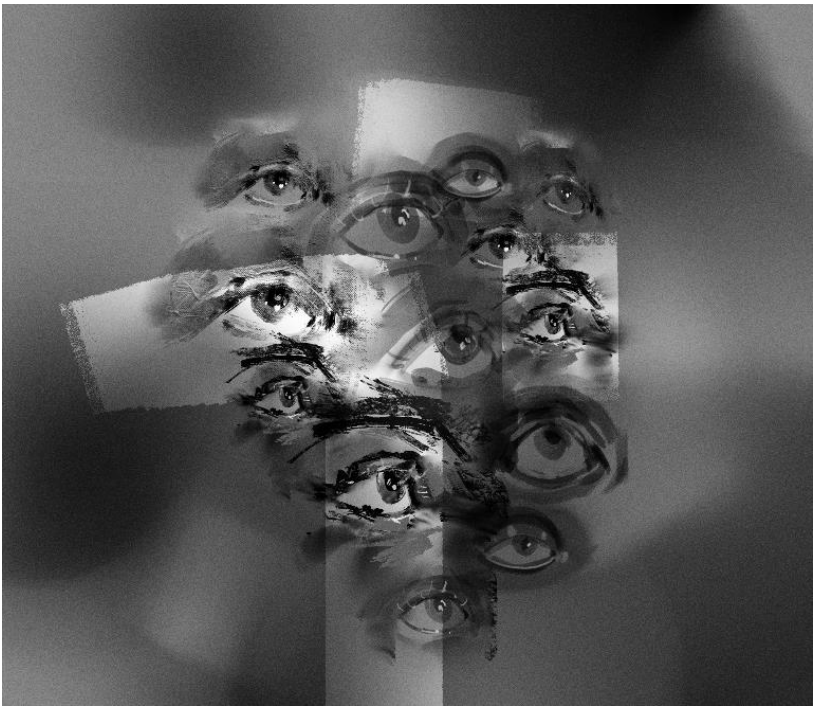

Burak Özkan

dışarda

bir bulut kesiği

yüzündeki

açma gözlerini özgürlüğün

kaçacak

bir gece uzantısı kirpiklerin

yüzünün bir yarısı

diğerine vurgun

bu meydan fırtınalı

olur hep

sonra sis çöker

çınarların omuzlarına

dur

açma gözlerini

özgürlüğün kaçacak

son tütünü kim içti

bilmiyorum

iskeleden havalanmış

son müzisyen

martılar görmüş

sen de kaçacaksın elbet

tırnaklarına gökyüzü

sürülmüş

bir bulut kesiği

yüzündeki

isyanın çıplak

ve

hür

kaçacaksın elbet

gözlerini aç

önce özgürlüğün

gece salınıyor kirpiklerinde

ve

yüzündeki bir bulut kesiği

vatansız

haydi aç gözlerini

dışarda gökyüzü

var

ma(V)i kelebek

Geçit

“Uzun yollar gidelim seninle
Anlatacağım çok şey var
Mesela çocukluğum, belki ağaçlar...”

İlk şarkının sonlarıydı içeri girdiğimde, belki de ikinci şarkının başı. Pek kalabalık da değildi üstelik. Işıklar sahneden ziyâde seyircileri aydınlatıyor, sahneden süzülüp gelen ses tatlı bir rüzgâr gibi saçlarınızı okşuyordu. Güzel bir sonbahar akşamı, belki de yazın sonu. Ne kadar uzun zaman olmuştu böyle güzel esmeyeli. Bir ağacın gölgeliğinde oturmuşum gibi, dallarıyla beni kucaklamış da huzurla uyumuşum gibi. Belki aile evimden ayrılmamışım, belki Ankara hâlâ benimmiş gibi. Büklüm’ü boylu boyunca yürümüşüm de sokak denize değil de dostlarımla oturduğum bir meyhaneye çıkmış gibi. Hepsinden öte, bir yere aitmişim gibi belki.

Bara doğru ilerleyip kendime bir şeyler ısmarlamak istiyorum, bu ânı ödüllendirmek, ölümsüzleştirmek. İçerisinde alkol olan anılarımı daha net hatırlıyorum çoğunluğun aksine. Gerçi bütün, parçaların toplamından daha fazlasıdır diyorlar hep, bir parça olarak bütünün beni nasıl topladığını pek çözemiyorum. Şarkı biteyazıyor, bardaki çocuk plastik bardağa doldurduğu biramı uzatıyor ve bir portakal kokusu doluyor ciğerlerime. Bir bahçe filizleniyor belki, kesilmemiş bin yıllık ağaçlar, özelleştirilmemiş sahiller boy veriyor. Deniz bulanık, “Yüzülmez burada” diyorum. “Yüzülebilecek olsa zaten yüzerdim.” Sonra bir anda koşuyorum, yıllar öncesine, yıllar sonrasına. Dedemin bahçesindeki çimler uzuyor ayağımın altından, bahçedeki ceviz ağaçları gölgeliyor. Terden sırılsıklam olmuşum da annem sırtıma havlu sokuşturmaya gelmiş gibi rahat hissediyorum, biraz da utangaç. “Anne” diyorum, “Bize bakıyorlar.” Umursamıyor

söylediklerimi, duymuyor muhtemelen. Annemin beni zaten hiç dinlemediğini çok iyi biliyorum. Sarı, çiçekli elbiselerinin kolları bulaşık suyuna girip çıktıkça daha mutlu oluyor, akşam ayaklarını uzatıp televizyon izleyen babama hizmet ettikçe. Misafirlere çay servisi yaptığında, sonrasında tüm dağınıklığı toplarken daha mutlu oluyor. Sevmiyorum bazen onu. Portakal kokusu annemle ilgili sevmediğim şeyleri de hatırlatıyor bana.

Dönüp gitmek istiyorum kokudan uzağa, nereye gidersem gideyim kokunun beni takip edeceğini de biliyorum hâlbuki. Nereye dönersem döneyim filizlenen o bahçe de o bulanık deniz de benimle. Kaçarak kurtulamayacağımı bilerek yeniden kaçmaya yelteniyorum, belki şehir değiştiririm yine, belki kendimi işime veririm, belki kaybolurum ortadan. Her şeyi büzgülü bir çöp torbasına koyar uzaklaşırım olduğum yerden. İnsanın kendinden uzaklaşması ne kadar mümkünse o kadar uzaklaşırım. Hem kaçmak, o kadar da kötü bir şey değil bazen.

***

"*Denizlere bakalım senle uzun*" diyor sahnedeki, o zaman denize girmeden sahilde oturmayı sevdiğimi anımsıyorum. Bir akşamüstü belki, güneş batmaya yakın. Kadeh sesleri dolduruyor denizi. Şerefe kalkan kadehler, martı çığlıkları, annesinin kucağında uyuyakalmak üz're olan küçüklerin mızıldanmaları. Tuz kokusu sinmiş masalara, dostluklar pekişmiş, bitmekte olan aşklar bir geceliğine de olsa yeniden alevlenmiş. Beyaz elbiseler, zambaklar, şemsiyelere asılmış lambalar süslemiş masaları. Mezelerin kokusu, çatal-bıçakların tabakta çıkardığı sesler süslemiş. Karşıma çocukluğumdan kalma bir sevgi oturmuş. Büyümüşüz herkes gibi, serpilmiş filizlenmişiz. İkimiz de masumane oturup gülüşmüşüz çocukluğumuza,

denize inen merdivenlerde onu öptüğüm ilk ânı hatırlatmış utanmışım da biraz. Hemen o gün bulmuşuz birbirimizi, hemen o pazar.

Beyaz elbisesine uygun sarı bir çiçek tutturmuş kulağının arkasına, küt kesilmiş kahverengi saçlarında yeni yeni beyazlar boy vermiş, yaşlanmışız artık ikimizde. Gözlerimizin kenarlarında kaz ayakları. Gözlüklerini kadehine paralel konumlandırmış, sevmiyor gözlük takmayı. Bir şeyleri net görmekten hoşnut değil çoğu zaman, bir şeyler canını sıkıyor. O da herkes gibi gözünün önündekini görünce acıyacağını biliyor. Kim bilir kaç yerinden sızılanacak, kim bilir kaç yarası tekrar kanayacak. Kaçıyor o da kanamaktan, sızlamaktan. Herkes gibi, hepimiz gibi. Bana çeviriyor yüzünü, gözleri kısık. Ellerini saçlarında gezdirip derin bir nefes çekiyor sigarasından. "Hadi" diyor, "Hadi denize gidelim." Kadehini dikleyip ayaklanıyor. Kimse sormuyor nedenini, herkes onunla birlikte koşuyor iskeleye. Çocukluk anılarıyla birlikte atlıyorlar. Hayalleri, yaşamları, yaşanmışlıkları hepsi suyun içinde. Bana mısın demiyor deniz, bana mısın demiyor mehtap. Kahkahalar karışıyor, kahkahalar yükseliyor. El kadar çocuklar denizde otuzlu yaş kostümleriyle. El kadar çocuklar denizde bir başlarına. Bir bir kavuşuyorlar o eski yaz akşamlarına. Annelerine sordukları "daha gelmedik mi?" sorusu çınlıyor, babaları sarhoşken kopardıkları paralarla aldıkları dondurmanın tadı damaklarında. "Kıymetini bilmediğimiz ne çok şey var" diye sayıklıyor biri, gülüyor öbürü. Denize karışıyorlar hep birlikte.

***

Bir ses duyuyorum sonra. Sonrası boşluk. Büyük bir bomba patlamış gibi sessizleşiyor etraf. Sahnedekiler, seyirciler, yaprakların hışırtısı, böceklerin çıtırtısı... Hiçbiri kalmıyor o ses dışında, hiçbiri o kadar duyuramıyor sesini. Tek

bir cümle tekrar dolduruyor ciğerlerimi. Çocukluktan kalma belki, belki annemin akşam ezanı okunurken balkona çıkıp bas bas bağırdığı ses, belki de bir kedinin mırıltısı. Hepsini aynı anda hissediyorum. Yüreğim fırlayacak yerinden, bir kâğıt uçak misali. Önce fırlayacak, sonra da bir duvara çarpıp çöp tenekesinin yanına düşecek. Ya da açık bulacak bir camı, içeri girip bir masanın üstüne konacak. Sonra ev sahibi görecek, belki umursamayacak, belki meraklanıp açacak kâğıdı. Belki de o kâğıtta ne yazdığını biliyor olacak. Beline bağladığı ekoseli mutfak önlüğünün cebine sıkıştırıp mutfaktaki işine dönecek, çocuğu gelecek okuldan, her zamanki gibi karnı zil çalacak. Çantasını kapının önüne fırlatıp onun yaptığı kızartmaları tek nefeste mideye indirecek. “Okul nasıl geçti?” diye soracak, öğretmeninin onu sınıfta nasıl gururlandırdığını gurur kelimesinin anlamını bile bilmeden anlatacak. Gülecek sonra, dökük dişleri bir anlığına çok tatlı gözükecek. Dolabın kapağı açılıp kapanacak ve bardağa biraz daha meyve suyu eklenecek, tamamıyla organik. Sonra çocuğu üzerini değiştirip sokağa atacak kendini, kıpkırmızı olacak oraya buraya koşturmaktan. Allah vere de hasta olmasa diye düşünecek. Kendine bol telveli bir kahve yapacak mutfaktaki işlerini bitirip. Balkondaki derme çatma masaya oturacak belki, belki salondaki kanepenin köşesine. Çiçekleri ne güzel büyüyor, yerlerini sevmiş hepsi. Kırmızı dudakları yukarı doğru kıvrılacak hafif, saçlarını kulaklarının arkasına atacak istemsiz. Kahvesinden bir yudum alıp cebine sıkıştırdığı uçağı açacak. Bir ihtimal yeşerecek içinde bir yerlerde de ihtimallerin heyecanına üzülmemek için kendini tutmaya çalışacak.

“Bir bira alabilir miyim lütfen?”

Dönüp bakacağım sonra, onu öptüğüm ilk ânı hatırlayacağım tekrar. Birlikte yediğimiz ilk dondurmayı, geceleri oynadığımız saklambaçları, utana sıkıla el ele yürüdüğümüz market gezmelerini, iskeleden atladığımız o akşamı tekrar

hatırlayacağım. Beyaz elbisesiyle birlikte tekrar bir masa kurulacak önümüzde, gözlüğünü yine kadehine paralel koyacak, saçlarında bu sefer zambak desenli bir toka. Kulağına çiçek iliştirmeye gerek duymayacak.

O da bana bakacak elbet. Gülümseyecek, gülümseyeceğim ve sarılıp birbirimize havadan sudan asla merak etmediğimiz soruları soracağız. Asla görüşmeyeceğimiz halde tekrar görüşmek üz're sözler vereceğiz.

"Kör taklidi yapıyorum,
Tıpkı ağaçlar gibi
Hiçbir yere gitmemek için"

Ali İhsan Cihan

Passacaglia c-moll

für Orgel

Bach-Werke-Verzeichnis No. 582

Joh. Seb. Bach

übertragen von Eugen d'Albert

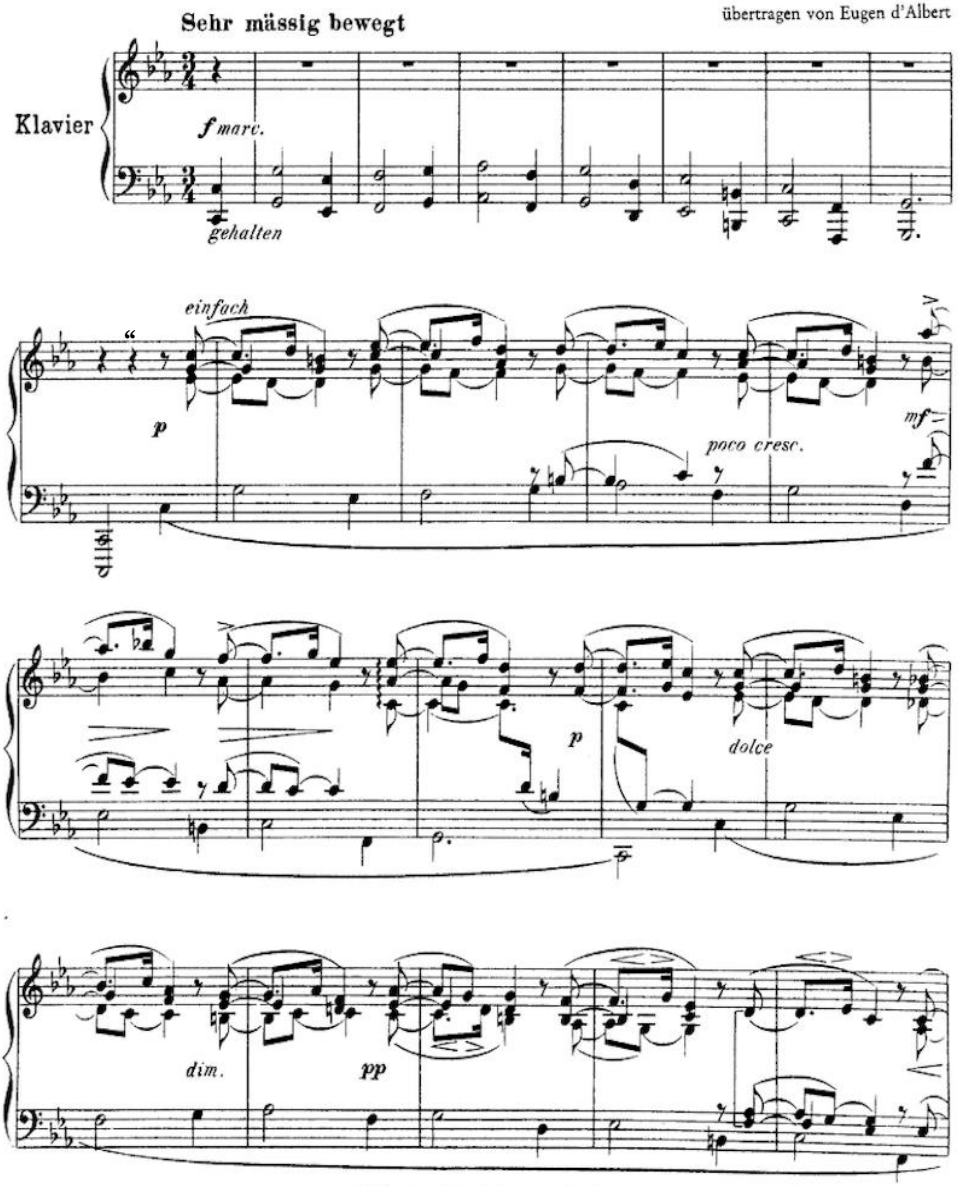

Aufführungsrecht der Bearbeitung vorbehalten
Eigentum der Verleger für alle Länder: Bote & Bock, Berlin / Wiesbaden

B & B 13416 (777)

Nostalgia

Gece bir bok yığınından alev aldı, ruhum. Fazla zorlama, serin. Sizin gibi olduğumu sanmayın; ben Ankara'yı koklayınca balkona asılmış otuz senelik gömleklerden tüten ucuz çamaşır tozu kokusunu değil metroda uydurduğunuz ifadeleri, anlamsız bir günün başlangıcını, ödenmesi gereken faturaları, günden dönen teyzelerin uykulu, pörsük amını kokluyorum. Bakın ne kadar farklı ne kadar existentialim. Çok sakalım yok diye Gogol okumadım sanmayın iş çıkışı Kızılay'ın sikik köşelerinde bir kafe bulup yolun karşısındaki lahmacuncu abiye endüstriyel çağın banliyölere sıkıştırdığı, robotlaştırdığı insanları ve aydınlanmayı, üretim-emek ilişkisini ve ölü rusları anlatıcam, evet abim iki acısız...

Mahler ve perdelerin arkasındaki korkmuş ışıklar. Kişiliğini kaybetmiş, takım elbise ve kravatların sandalye üstlerine yığıldığı her akşam saat sekizinin trajedisi. Hayal gücü kör, bıkkın, soğuk demokrat. Herhangi bir apartmanın hiç de fark etmeyen bir dairesi, çoğunlukla sigara dumanı ve akşam haberleriyle dolu. Yeni yenmiş yemeğin hafif sarımsaklı geğirtileri ve evraklar dolusu bir mahmurluk. Tek mesele uyumadan önce kaç kanal değiştireceği, kaçıncı bardak çayın yarıda kalıp soğuyacağı ve sigaranın söneceği. Kaçıncı akşam sekiz trajedisinin, karanlığı; duygusuz yakarışlar, unutulmuş dualar, rahatlamış gözyaşları ve şekeri biraz kaçmış helvalarla uğurlayacağı. Kâğıt işlerinden iyi anlar demokrat, yirmi senedir formaliteden bir sela bekliyor. Yirmi sene oldu; evde adım atacak yer kalmayana kadar eşya alalalı, sevdiği rakıya zam geleli, çocuklarını evlendirip torunlarını büyüteli. Şimdi akşam ezanında evin dört bir yanına çekilen demir perdelerden bakmaya fırsat bulamadığı karanlığı içeri davet etme zamanı...senelerin bezgini eşin ve çocukların ağlaşma, evin büyük oğlunun adam olma, sabah tıraşı için su ısıtma, sümkürme, kolonya sürünüp pantolon ütüleme; babadan kalma iyi döşeli mütevazi evinde köhneme, çürüme zamanı. Ben mi? iyiyim teşekkürler. Sakarya caddesinde iki bira bir çerezi 6o'a veren bir yer varmış oraya uğrayacağım, gelmek ister miydiniz? Siz bilirsiniz ancak Ankara'ya dikkat edin, anlamadan kendinizi beyaz floresanların altında ne olduğunu bilmediğiniz kağıtlara kaşe basıp mektup yalarken görebilirsiniz. Zamanında böyle bir adam tanıyordum, bilmediği bir sürü kâğıt imzaladı, birçok

mektup yaladı; her akşam eline bulaşmış mürekkebi temizlerken uyuyakalır, sigarasının dumanını devletin ağırlığıyla üfler, şöyle iki parmağının en dibine sıkıştırır öyle içerdi. Eski, cızırtılı plağıyla bazen Zeki Müren bazen Mahler dinlerdi. Bir ömür çalıştı; karısı iki senede bir perma yaptırabilsin, kızına güzel bir çeyiz düzebilsin, torunları özel okula gidebilsin, oğluna bir ev bırakabilsin diye, sağ olsun. Aman siz dikkat edin Ankara'da zamanın nasıl geçtiğini anlayamazsınız, bir bakmışsınız evinize rutubet basmış, plağınız bozulmuş, koltuğunuzu güveler kemirmiş hatta bakarsınız Güntekin'in kaleminden bir abide olmuşsunuz. İyi akşamlar efendim, elbet bir gün buluşuruz.

Hayır, kanımdaki üzerime çöken gece değil yalnızca birkaç bira. Gözlerimde ışıklar; uzayıp kısılan, saydam ve titrek, cezbeden ve acıtan. Her karanlık köşenin melankolisi, renkli floresanların içine çekildim. Gözlerimin önünde bir karnaval, karmaşa; içimde bolca yazar az da bira. Neden burada olduğumu çoktandır unuttum, gerçi fark etmezdi de tüm bu soytarıların peşine takılmasam bir peygamberin peşine takılırdım o da yoksa bir duvar dibine sinip ölmeyi beklerdim. Belki mide yanmamı azdırırdı ama daha rahat nefes alırdım; sanki hep sıvası dökük bir duvarmışçasına, hiç ağlamamış, gülmemiş, hiç titrememiş, sendelememiş, yalnızca izlemiş ve izlemiş. Bir fotoğraf albümüne üfleyip de sarartır gibi, bir anı parçasını gerçekliğin ortasından söküp yaşatmaya çalışır gibi, seğirmesi kaybolmuş ölü bir göz, sahilini unutmuş kuma, çamura boyalı, kaşıntılı bir taş, dibi soyulmaz karalara bulanmış bir küllük, is akıtan bir soba borusu, ucu erimiş bir baston, gövdesini terk etmiş bir bıçak, boyası solmuş bir şamyel, telleri dışarıda bir bisiklet fireni, katran karası halılar, kolları, bacakları kopmuş oyuncak askerler, bidonlar, damacanalar, plastik kasalar, kırık vazolar, kulpsuz tencereler, dişsiz çatallar, yamuk inşaat demirleri, gri, kırmızı, kırık kaldırım taşları, dut lekeli un çuvalları, yırtık, elyaf yastıklar, kopmuş antenler, tüpü bozuk televizyonlar, tiftiklenmiş halatlar, çamaşır ipleri, küflü demir parçaları, kireçli musluk başları, sayfaları karışmış gazeteler, bitmiş tükenmez kalemler, çakmaklar, gıcırtılı divanlar, sunta dolaplar, kitabına hasret soluk kapaklar, telleri açılmış defterler, yarım kalmış örme atkılar, şişler, renk renk çocuk kıyafetleri, boş rakı şişeleri, çiçekleri kurumuş, çeyizlik tabaklar gibi birçok hayattan geçmiş ama unutulmuş olarak. Nihayet soğuyarak, uzanarak, tozlanarak, yarısı bit pazarı kömürlükten bozma bir labirentin karanlığında yiterek, kaybolarak...

Ahmet Özdemir

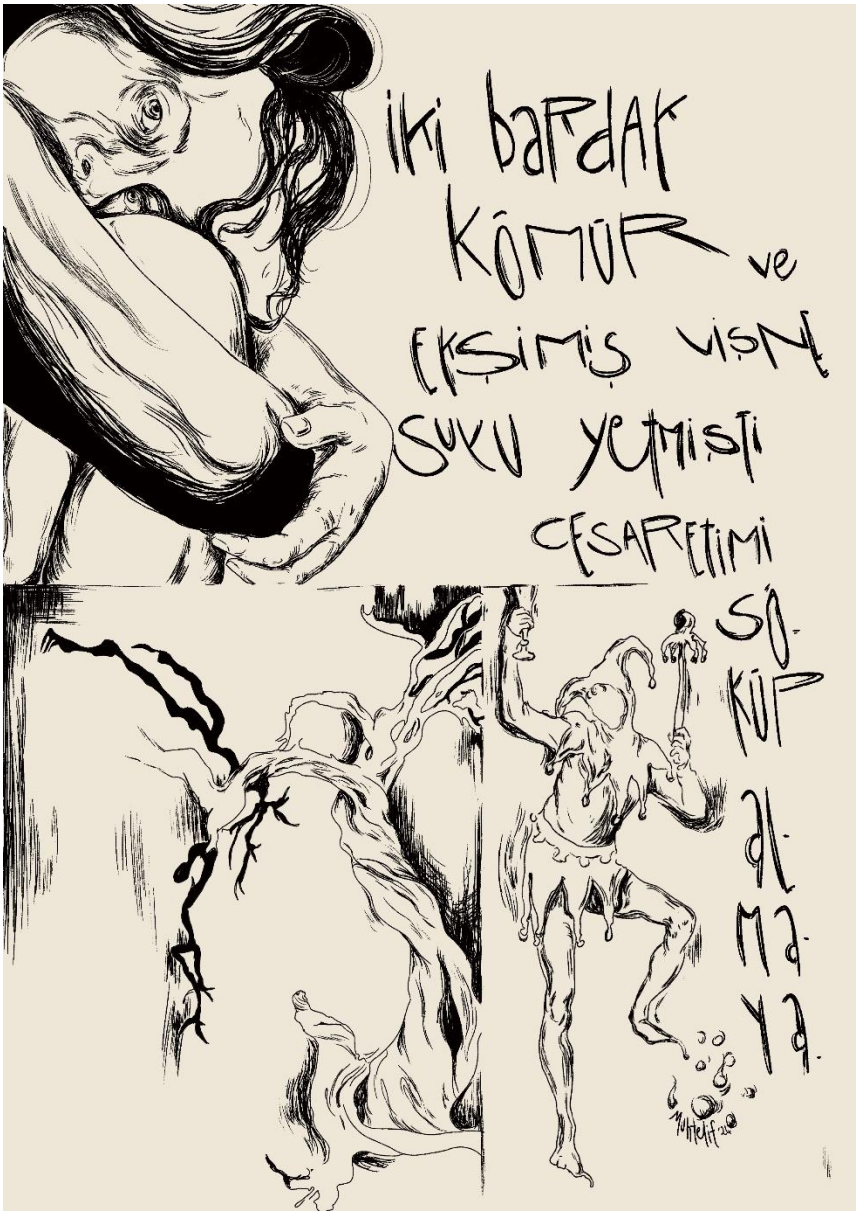

Muhtelif Evhamlar

Siyasal Güvensizlik

Cumhuriyet Bayramının 100. yılında, gece 10 sularında 30 Ekim Pazartesi; okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerin 1 günlüğüne tatil edilmesinin kararı için, tek bir tweet yetti. Hukuki güvenilirlik, kişilerin tüm fiil ve muamelelerinde devlete güven duyabilmesi, devletin de kanuni düzenlemelerinde bu güven duygusunu verebilmesi bir tweet ile tuzla buz oldu, e tabi unutmamak gerekir ki anayasalar ve kanunlar, anayasa ve kanun olarak görüldüğü sürece iktidarlar tarafından bağlayıcıdır, zira kanun olarak görülmediği sürece mevzuatlar sadece kâğıttan yapılmış saraylar olmaktan öteye gidemezler. Hukuk devletinin duvarına inen bu darbenin yanı sıra, ayrıca başka bir problem, çoğu kişi tarafından gözden kaçırıldı, aileler. Bu problem hali yerinde olanlar için vukua erdirmedi zira ya bakıcı tutuldu ya da ücretsiz izin alabilecek imkanları vardı. Facia mutlak enflasyonun yıllık olarak %99,96 arttığı (Türk-iş Haber Bülten, 30 Ekim 2023) bu dönemde sonraki günü nasıl çıkaracaklarını düşünen ailelerin elinde patladı.

Günümüz Türkiye'sinde yevmiye çoğu kişi için değerli bir halde ama ailedeki ebeveynler için çocuklar da aynı derecede önemli hatta ve hatta, daha da önem taşıyan bir noktada. Aileler ise bu paradoksun çözümünü ister istemez organik bir şekilde ekonomide aradı. Malum çocuklar, özellikle minikler yalnız bırakılamazdı ama aynı zamanda maaşlarda mümkün olduğunca fazla olmalıydı. Kadınların erkeklere oranla gelir düzeylerinin daha düşük olduğu bilinmektedir. (Karadeniz & Yılmaz, 2017). Bu durumda çözüm biraz daha organik bir şekilde biçimlendi. Kadının evde kalması, aile kurumunun korunması için daha elverişliydi. Muhafazakârlık için Kadının iş hayatına atılması ile bazı konularda değişiklik olmakla beraber kadının asıl görevinin annelik olduğu fikri yine toplum tarafından hem kadın hem de erkekler tarafından benimsenen bir görüş olmaya devam etmektedir (Doğan, 2015). Muhafazakarlık demokrasinin kendisine sakıncalı değildir. İktidar parti muhafazakâr olabilir ve hatta bir ülkeyi oluşturan birey ve ailelerin çoğunluğu da muhafazakâr olabilir, fakat sonuçta demokrasinin ayırt edici özelliği olan çoğunluk hakimiyeti herhangi bir hakimiyetten farklıdır, çünkü özünde tanım olarak bir karşıtı gerektirmekle kalmaz; dahası onu siyasette tanır ve temel hak ve özgürlükleri, orantılı seçim sistemiyle korur. Bu ideal bir sistemde, öyle bir örgütlenir ki muhalefet asla tamamıyla hatalı ve haklardan yoksun olmadığı için muhalefet her zaman iktidar olabilme kapasitesine sahiptir (Kelsen, 1929).

Günümüzdeki problem ise iktidar partinin bize muhafazakâr olmama şansını vermemesidir. İktidar partinin yaptığı, akut hamle; ekonominin arkasından, gizlenerek, bize sahte bir ikilemde bırakmak suretiyle bizim ifade özgürlüğümüz hükümsüz saymaktır. Demokratik sistemlerde ifade özgürlüğü, toplumda kanaat oluşumunun ve kamusal tartışmanın varlığını mümkün kıldığı için demokratik rejimlerin kurucu unsurudur (Erdoğan, 2003). O zaman size soruyorum kendimizi ifade edemediğimiz etsek bile bize dayatılan şartlar yüzünden hayatımızda yaptığımız ve yapacağımız herhangi bir seçimin önceden belirlenmiş olması bizim özgürlüğümüz açısından ne der? Herhangi bir kimsenin herhangi bir başkasıyla olan eşitliği, halkın özgürlüğünde kayda geçtiği zaman siyaset başlar (Rancière, 1995). Dostlar, o zaman; kendi seçimlerinde özgür olmayan, seçimleri şartlara zincirlenmiş, söylediği söz dinlenmeyen veya dinleniyormuş gibi yapılsa da kayda alınmayan bir halk cidden demokratik midir?

İyi günler dilerim,

Musa Terlemez

Kaynakça

1-Türk-iş Haber Bülten, 30 Ekim 2023, ss. 9.
2-Fethi Anıl MAYDA, Sibel VURKUN, The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences Year: 2018, Volume: 4, Number: 2 ss. 220-222.
3-Şahin Doğan (2015), "Muhafazakârlık, Aile ve Kadın", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:17, Sayı 2, 2015, ss. 172-173
4- Hans Kelsen (1929), "Demokrasi; Doğası & Değeri", Çev. Yasin Uysal, Dost Kitabevi Yayınları: Ankara, ss. 91-94

5-Mustafa Erdoğan, "Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif", Liberal Düşünce, Sayı: 24, Güz 2003, Ankara, ss. ss. 8-13
6-Jacques Rancière (1995), “Anlaşmazlık: Siyaset ve Felsefe”, Çev. Ayşe Deniz Temiz, MonoKL Yayınları: İstanbul, ss. 48-51

Doruk Can Şenelmiş

Duvarda Mavi Süpürgede Toz

Süpürgedeki toz tanesi
Çekiliyor sağa sola
Kendini bilmez
Uzaklaşıyor tutunduğu yerden
Süpürgenin haznesinden de
Gidecek bir gün
Karışacak başka bir hayata
İstenmeyen toz tanesi olarak
Durduracaklar onu
Yine de var olma hengamesinde olacak
Bir var olup
Bir yok olacak
Bazen bir hiç
Olacak
Ama hiç sevilmeyecek
Toz tanesi
Asılı kalacak duvardaki mavi lekede
İzleyecek oradan
Varoluşları
Oradan bir vücuda düşüp
Kendine yer edinecek

O vücutta tutunup kalmayı dileyecek
Ama orada da hiç istenmeyecek varoluşu
Geri dönecek başka bir süpürgenin haznesine
Bekleyecek çaresizce
Bekleyecek
Göremeyecek hiç gerçek var olmayı
Gerçek sevgiyi
Debelenip
Duracak
Oradan
Buraya
Buradan
Senin yanına
İyi bak o toz tanesine
Belki hep seninle kalmak isteyecek

Derya

Sonsuz Bir Deniz Düşünerek Okumaya Başlayın

Akıntılarında yol alarak, dalgalarının üzerinde sonsuzluğuna açıldığım, onu incelediğim ve onunla bir olmaya çalıştığım sanatın denizinde bir başıma seyrediyorum. Ellerimde yelkenimi, yelkenimde rüzgarını, tahtamın altında hareketini, hareketi ile köpürüşünü, finimde direncini ve tenimde serinliğini, tuzunu hissediyorum. Zevkim, o denizde yol almamdan mı, yol aldığımı bilmemden mi, yoksa o denizin altında ve üstünde var olan milyonlardan bir tanesi olduğumu bilmemden mi, bilinmez. Ama asıl zevk denizin bir parçası veya onunla ilişkili olmakta değil, denizin kendisi olmakta olsa gerek.

İyi de nasıl olacağım?

Paco teline vurduğu zaman ben, denizimde bir dalgayı veya altımdan geçen bir balığın kıpırdayışını hissediyorsam sen belki bir tsunamiyi veya hortumu hissedeceksin. Sen hüzünden zevk alıyor, ben zevkten hüzünü alıyor olabilirim. Bu, denizi tutarsız değil, sonsuz kılar. Sonsuz , "her şeyi kapsamak" anlamına gelmez. Sonsuz sayıda muzdan bahsediyorsam arada bir elma yoktur. Ama işte bu denizin sonsuzluğu her şeyi kapsar, veya öyle geveliyorum... Bu deniz, evreni ve ona yüklediğimiz sayısız anlamı kapsar. Özellikle önemlidir bu anlamlar çünkü bir şey hakkında konuşmamız ancak ona yüklediğimiz anlam kadar mümkündür.

Yani sanat bu deniz ise, her şeyi kapsar mı diyorum? Belki de. Çünkü her şeyi sanat altında değerlendirmemiz mümkün. Şimdiden çağdaş sanat düşmanlarının homurtularını duyuyorum. Mesela demin bahsettiğim sonsuz muzlardan birini alalım, duvara bantla yapıştıralım. Belki de estetik haz içermesine özen göstermedik, veya muzu kendimiz yapmadık, ama burada yaptığımız şeyi sanat eseri olarak gösterebiliriz. İster amacımız bir mesaj vermek olsun, ister hiçbir amacımız olmasın, (ki birileri amacımız bu olmasa bile buna anlamlar yükleyecektir, belki de eserimiz bu kafa karışıklığıdır.) veya gerçekten o muzun duvarda bantla çok güzel görüneceğini düşündük belki. Belki kimse bunu güzel bulmaz, ama neyin güzel olduğunu ve neyin güzel olmadığını tartışmak değil amacım, *en azından şu an değil*. Ama illa da ustalıktan veya verilmeye çalışan bir estetik hazdan bahsetmek istiyorsak şöyle abes bir örnek de verebilirim. Daha önce hiç muz görmemiş bir adamın eline bir muzu tutuşturup, "bunu ben yaptım" dersek ve bir şekilde inandırırsak, aklına çok ilginç şeyler gelecektir. Artık o muz o kişinin gözünde sizin eserinizdir.

Hele de bu kişinin estetik algısı hafif kavisli ve sarı şeylere yönelikse, onun gözünde usta bir sanatçı olmuş olabiliriz. Eğer bu kişi muza benzeyen ama tam da muz olmayan, veya muz olmayı hedefleyen şeylerin kutsal veya çekici olduğu bir toplumda büyüdüyse bence gayet mümkün bir şeyden bahsediyorum.

Sanki sanatın tamamen varoluşa yüklediğimiz anlamlarla ilgili olduğunu söyler gibiyim, ama aslında amacım tam da bu değil. Tabii ki bir şeylere yüklediğimiz anlamlar sanat için çok önemlidir. Sanatın kendisi de bir şeye yüklediğimiz bir anlamdır zaten. *Peki o şey ne?* Kesinlikle bir nesnenin bize estetik haz vermesi onu sanata dahil eden tek şey değildir. Çoğu kişi için sanat, bir özne tarafından yapılan bir şeyin estetik haz vermesi ile ilgilidir, ama bu sığ görüşlü ve sanattan uzaklaştıran bir düşüncedir. Sanat güzel olmak zorunda değildir.

Üstte dediğim şeylerle sanatın bin bir türü olduğunu ve herkese göre değişebileceğini, ve içeriklerinin güzelliklerinin de göreceli olduğunu söyledim. Denizi bir metafor olarak kullanmamın sebebi bu işte. Denize aklımızın alamayacağı kadar farklı yolda yaklaşabiliriz. Geçimimizi balık tutarak veya sünger toplayarak sağlayan biri olabiliriz. Denizi korkunç ve ölümcül olarak görüyor veya ona sadece bakmaktan bile zevk alıyor olabiliriz. Kendimizi denizde boğabilir veya bir tekne yapıp onda yol alabiliriz. Belki de bir gemiye bindik, veya gemiyi biz yaptık. Ne yaparsan yap, ona ne anlam yüklersen yükle veya onu ne sanarsan san, deniz orada (bir şekilde hepimizin oradaki şeyi deniz olarak kabul ettiğimizi varsayıyorum, veya denize maddi evrende yüklediğimiz anlamın aynı olduğunu düşünüyorum). Geliyor, ve gidiyor. Dalgalar eriyor ve yeniden oluşuyor. Onu kullanabilir, içine girebilir ya da ondan bir bardak su alabiliriz. Bu denizin içerisinde, bir eserin veya herhangi bir olgunun farklı kişilerde uyandıracağı anlam farklıdır. Arkadaşınıza; “eğer müzik bir deniz olsaydı, x hangi doğa olayı/ulaşım aracı/yaratık/ vs. olurdu?” sorusunu yöneltin. Cevaplarınız büyük ihtimalle farklı olacaktır. Eğer yanıtlar aynıysa başka bir şarkıyla deneyin. Bunun bir sebebi deneyimlerimizin farklı olmasıdır. Bu yüzden sanat sadece bir iletişim aracı da değildir. Belki bu çaba ile ortaya çıkmış olabilir, ama artık çok daha geniş bir yelpazedir sanat. Hem kültürlerin sanat anlayışlarının farklı olması hem de aynı kültürden olsak bile doğumdan itibaren her deneyimi farklı olan insanlar olmamızdan dolayı sanata “duygularımızın temsili, duygu iletişimi” gibi adlar takmamalıyız. Ayrıca her şeyi sanata dahil edebilmemiz, (unutmayın ki eser olmaktan bağımsız şekilde bir dahil etmedir bu) sanatı ne duyguların ne tepkilerin taklidi olmadığını gösterir. Bir manzaradan estetik haz alabiliriz, ama manzara bizim duygularımızdan bağımsız olarak vardır. Sadece onu içselleştirip ondan zevk almak bize aittir. Ama estetik

haz sadece insan yapıtlarından alınsa bile sanata bir iletişim aracı diyemezdik. Çünkü biz varlığı taklit edemeyiz. Aklımız onu taklit etmeye çalışır, organlarımız da bu imgeleştirmeyi kabiliyetleri erdikçe bir zemine döker (bazen maddi bazen kavramsal bir zemin). İşte bununla yeni bir varlık üretiriz. Tam bir "iletişim" bu yüzden imkansızdır. İnsan aklı bakır gibi değil ki elektriği iletir gibi fikirleri başka akıllara aktarsın. Ama bu imkânsızlık bir zorluğu değil, göreceli bir güzelliği açığa çıkartır. Yeni bir varlık üretiriz, ve buna bazen sanat deriz. Ama buna sadece bazen sanat dememiz, her şeyin sanat olarak alınamayacağı, ona dahil olmadığı anlamına da gelmez. Sanatı yapan bir özne olmak zorunda değildir. Kısaca, "eseri bir özne yapmalıdır, sanat dediğimiz şey bir eser değildir, içine belki her şeyi alabilecek bir kavramdır" diyorum. Biz özneler olarak eser üretiriz, fakat bu ürettiklerimiz ancak evrenin kabul ettiğimiz yasalarının izin verdiği kadar vardır.

Karmaşık geliyor belki dediklerim. "... Ama buna sadece bazen sanat dememiz, her şeyin sanat olarak alınamayacağı, ona dahil olmadığı anlamına da gelmez." Bunu derken ne kastediyorum mesela? Sanat benim görüşümce bir alışılmamış olma duygusu ile iç içedir. Tıpkı uyumlu olma veya estetik haz verme ile olduğu, hatta bir iletişim çabasıyla iç içe olduğu gibi. Ama sanat ne sadece estetik haz verme aracı, ne sadece uyum, ne sadece bir iletişim aracı, ne de sadece alışılmamışlıktır. Bunların hepsinin özelliklerinden pay alır, ancak hiçbiri değildir. Ve hiçbiri sanatı tam olarak anlatamaz. Sanat, kitleye hitap eden anlamı ile uyumlu şeylerden haz veren bir araç olabilir belki. Ama uyumsuz sanatlar da vardır. Amacı uyumsuzluktur. Bazen caz gibi "uyumsuzluğu" kullanarak bir uyum üretir. Ama caz yine de rastgele notalar değildir. Bazen de tam olarak uyumsuz olmaya çalışır, özgürce boyalar ile eğlenen, belli bir varlık taklidi yapmaya çalışmayan bir ressam bir uyum aramaz. Ama, "...Biz özneler olarak eser üretiriz, fakat bu ürettiklerimiz ancak evrenin kabul ettiğimiz yasalarının izin verdiği kadar vardır" derken ortada daima bir kural olduğunu söylemeye çalıştım. Evrenin kuralı. Matematik deyip geçmek istemiyorum, ne de olsa matematiği biz icat ettik. Ve evrenin daha küçük yapı taşlarına indikçe kabul ettiğimiz matematiğin her zaman aynı olmadığını görüyoruz. Ama çoğu şeyi anlamak için matematiğin neredeyse mükemmel bir araç olduğunu söyleyebiliriz. Ve evrenin kuralını şimdilik matematik olarak alırsak; tüm varlıklar, matematiksel olarak doğrudur, yani varlıkları mümkündür diyebiliriz. Olması imkânsız bir varlığın düşüncesi bile, mümkün olduğundan ötürü var olan bir varlığın aklı ile olabilir ancak. Sanat da bu doğruluğun içindedir. Ve sanatın uyumundan alınan zevk, varlığın uyumu içerisinde yeni bir uyum bulmaktan alınan zevktir. Ne kadar uyumluysa, o kadar sanatsaldır bazı kişiler için. "Güzel sanat eseri" denince akla gelen klasik resimler, büyük bestecilerin başyapıtları, heykeller, filmler bu yüzden "güzel sanat eseri" olarak anılır. Ama bu tanımdan uzaklaşıp daha "uyumsuz" sanat eserlerine bakmaya başlayınca da, aslında

sanatın çok daha geniş olduğunu, ve evrensel uyumun içinde alışılmadık olması sayesinde de sanatsal değeri çok yüksek olan şeylerin olduğunun farkına varırız. Çocuk resimleri bu yüzden bir sürü sanatçı için kutsaldır. Her çocuk farklı bir köpek çizer. Hele de köpeği bir defa gördüler ise. Ama onlara köpek çizmeyi öğretirseniz, veya sadece yaşlarını ilerletirseniz resimlerin kalitesi düştüğü gibi, denenen şeyler daha "gerçekçi" olmaya çalışılacaktır, ve ürünler monotonlaşacaktır. Bunun sebebi çocukken dünyanın daha renkli olmasının sebebi ile aynıdır. Dünya gerçekten çocukken daha mı renkliydi bilmiyorum, demek istediğim şey daha metaforik. Her neyse, kaldığım yere dönüyorum. Bunların sebebi çocukların o ilk defa muz gören adam gibi gerçekliğe yaklaşım sergilemeleridir. Bir "ilk defa görme", "deneyimsizlik". Yaş gençleştikçe, deneyim azalır. Yani varlığın zihnimizde temsil ettiği şey, herkesten farklıdır. Ama büyüdükçe herkesin aklındaki kavramlar, daha benzer boşluklar doldurur. Farklı veya "güzel" olan düşünceler yetişkinlerde sanatçılığı açığa çıkartır. Ancak çocuklarda her düşünce çok özeldir. Yetişkin ve çocuk sanatının en büyük farkı budur, ama yetişkin sanatını daha dikkat çekici yapan genelde uzmanlıktır. Bazen de popülerlik veya saygı gibi şeylerdir.

**

Hatta bu deneyimsizliğe özgürlük de diyebiliriz. Diretilmiş kavramlardan özgürlük? *Sanatsal özgürlük!* O zaman, sanatçıyı sadece evrendeki sanata dahil olmaktan öte, yaratıcı bir birey yapan sadece onun yeteneği değil, iradesidir de diyebiliriz. Yani teknik bilmeyen ve bir düşünce de ifade etmeyen, (çocuk sanatından farklı) karalamaları ve gıygıyları "gerçek sanat eserinden" ayıran şey, o kişinin sanatsal özgürlüğüdür. Sanatsal özgürlük, hakiki özgürlüktür. Ne kadar özgürsek o kadar sanat yapabiliriz. Sanatçıyı sanata dahil olup kalmaktan ayıran başka bir şey de (belki de en önemlisi) buna isim verebilmesidir. Yani sanat diyebilmesi. Direkt insanı diğer canlılardan ayıran en büyük şeylerden biridir bu. Sanat yapmak için sanat yapması. Mağara resimlerinden beri iletişim çabası ile yola çıkıp, başarısız olması, ama bu başarısızlık ile yeni bir varlık üreterek uyumun içerisinde uyumu bulması, yeni bir varlık üretmesi. Daha sonra buna isim takması, ve bu isim adına taklit veya iletişimden bağımsız isteklerle uyumun içerisinde uyumsuzluğu arayarak yeni bir varlık üretmesi. Ve evren uyumlu olduğu için, bunun da uyumlu olması. İşte bu insan sanatı, "matematiksel olarak doğru olan" evrenin anlaşılma ve iletim çabaları ile başlamıştır. Bu anlaşılmanın başarısızlığı ile sanat eseri kuluçka aşamasına girer. Çünkü kişi aklında olan bir şeyi aklında imgeleştirerek yeni bir varlık türü üretir. Sanat eseri; bu anlayışın, (göreceli bir anlayış) bir yaklaşım tarzı ile, bir medyum kullanılarak başka akıllara aktarma çabasının başarısızlığı ile tamamlanır. Ustalar, bu medyumlarda

usta oldukları için ustadır. Bu böyle olduğu gibi kimisi çok da usta olmasa bile temsil etmeye çalıştığı şey çok önemli olduğu için en önemli ustadan bile, sanatsal olarak daha tatmin edici olabilir.

İnsan sanatında takılı kaldım bir süredir, farkındayım. Sanki ana düşüncemden uzaklaştım gibi. Olabilir, kendi kendime sorgulayıp kendi kendimi cevaplayarak yazıyorum tüm bunları. Ama evrendeki sanatı gördükten sonra onun da bize göre sanatsal olabileceğini kabul etmek için önce bizim yaptıklarımızı iyi anlamak lazım. Denize gemiler, kayıklar, sörf tahtaları yaparak yaklaşıyoruz. Bazı gemiler savaş, bazıları ticaret için. Bazı sörf tahtaları yelkeni kabul ediyor, bazıları sadece dalgalar için üretilmiş. Bazı tekneler balıkçılık için, bazıları da insanları facialardan kurtarmak için. Peki biz bu deniz ve bu araçları niye ayıralım? Deniz ve balığı genelde ayırmayız. Deniz sadece su değildir ne de olsa. Bu araçlar da sonsuz bir denizin parçasıysa eğer, yaptıklarımızın etkileyiciliği ve bireyselliği ile beraber, denizle toplu bir varlıklarının olduğunu da reddetmemeliyiz. Ve denizde yol almanın da, o denizdeki sınırsızlığın bir parçası olduğunu unutmamalıyız.

Düşan

Düşan, 2009

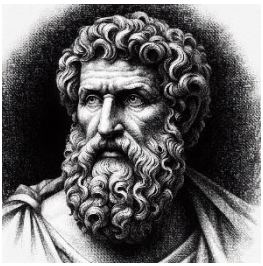

Philmag - Anaksimandros

Nisan Yörükoğlu – Zeynep Kiz

Sonsuzluğa Uğurlandı; Anaksimandros'u Kaybettik

Dün öğle namazına (Yunanca aslından çevrildi mazur görün) müteakip gözyaşlarıyla toprağa verilen büyük bilge Anaksimandros'u philmag ailesi olarak sayfalarımıza taşıyoruz. Hayatı boyunca sonsuzluğa (Apeiron) verdiği öneme ithafen onu bu kavramla anacağız.

Apeiron'dan gelip Apeiron'a giden biz fanilere de bu yakışır.

Var olan şeylerin ilkesi, Apeiron 'dur. Şeyler ondan meydana gelir ve yine zorunlu olarak onda ortadan kalkarlar; çünkü onlar zamanın sırasına uygun olarak birbirlerine karşı işlemiş oldukları haksızlıkların cezasını (kefaretini) öderler.

Dostlarının ve ardıllarının hep söylediği gibi karamsardır bu sözler. Farkında olarak ya da olmayarak ölümüne, haksızlığının kefareti olarak bakar Anaksimandros. Onun haksızlığından razı olan okurlara ne büyük acımasızlık. Bir kere onun dünyasına karışan dünyamız için bu durumun üzücü olmaması ne mümkün. Ondan geriye bu dünyaların sınırsızlığının tesellisi kalır.

Sınırsız gökler tanrıdır, ya da yıldızlar mı diyelim? Arkhe sınırsızdır, dünyalar sınırsızdır onda. Leukippos'la Demokritos peşi sıra sayıca sınırsız dünyaların, sınırsız boşlukta, sınırsız sayıda atomdan oluştuğunu söyler. Belki de onu hep söylediği gibi sınırsızlığın kapısında özgür ve mutlu hayal etmeliyiz.

"Ben giderim adım kalır, dostlar beni hatırlasın"

Ona göre: "su ve toprak ısınınca bu ikisinden balıklar ya da balık benzeri yaratıklar çıkmış. Bu yaratıkların içinde insanlar oluşmuş, bebekler ergenliğe kadar içeride tutulmuş; daha sonra yaratıkların kabukları çatlamış ve artık kendi beyinlerini bulabilecek durumdaki erkek ve kadınlar dışarı çıkmış", sonra da ölmüşler. Yıldızlarsa yanan ateşle dolu dumanın halkalanarak yoğunlaşmasından ibaret imiş (yıldızlardan dünyadaki resmimize bakamıyoruz sevgili romantikler).

Bize ölümünün ardından tatlı bir evren tanımı da bırakır Anaksimandros: Evrende var olan her şeyin doğal eğilimi, karşıtını ortadan kaldırmaktır. Sıcak-soğuk, ıslak-kuru gibi zıtlıklar arasındaki bu çekişme, evrende bir denge yaratır ve her bir varlık, karşıtlarıyla uyum içinde varlık bulur. Evrendeki zıtlıkların uyumu, bir

sanat eseri gibidir. Bir denge noktasında buluşan karşıtlıklar, evrenin melodisini oluşturur. (Sevgili okuyuculardan evrenin kayıp melodisini saltseyir@gmail.com hesabına göndermelerini rica ediyoruz. Taziye evinde dinletilecektir.)
Tüm bu rönesansvari çekişmeye geriden bakıp "hmm, dingin" demektedir Anaksimandros ama oralara kadar nasıl çıktığını bilen yok.
Evrenin merkezinde bulunan ve uçlarla eşit ilişki kuran bir şey, bir yönde de karşıt yönde de yukarıya, aşağıya ya da yanlara devinme itkisi taşımaz ve aynı anda karşıt yönlerde devinmeyeceği için zorunlu olarak devinimsiz durur.
Anaksimandros bu tariflerin de ötesinde bulunduğu toplumun, düşünme tarzının, dillerinin kültürlerin oluşumunu anlamaya çalışır. Amacı insanların barındığı dünyanın coğrafi, etnolojik ve kültürel yönlerinin neler olduğunu ve o zamanki haline nasıl geldiğini anlamak ve bir boynuz olarak Thales'in kulağını aşmak.

Thales'in Gökte Aradığını O Yerde Buldu

Anaksimandros ölmeden önce göğün ve yerin bir haritasını çizip adeta "beni bulun" demişti. Ama maalesef swarm hesabı olmadığı için şu anki yerini tespit edemiyoruz. Düz dünyacılar onu tepsinin altında arasa da o dünyanın bir tepsi değil, genişliği yüksekliğinin üç katı olan bir silindir olduğunu söyler. Eh, ne diyelim, Thales de hep havaya bakmasaymış.
Anaksimandros'un kozmoloji kuramına yaptığı en çarpıcı katkı hiç kuşkusuz yerin bir desteğe gereksinimi olduğu fikrinden kurtarmasıdır. Yerin, küresel bir evrenin merkezinde desteksiz durduğu ve üstünde de altında da gökcisimlerinin döndüğü görüşünü temellendirmek için Anaksimandros'un “fark gözetmemekten” hareketle akıl yürütmesi düşünsel açıdan ileri bir hamleydi. Ancak batıl inançları da vardı bilgenin; yerin su üstünde durduğu inancı gibi.
Yine ilginç bir anekdotla devam edecek olursak; Cicero’ya göre, Anaksimandros'un depremi önceden tahmin edip insanları uyarması onu hatırı sayılır sayıda yaşam kurtaran bir kahraman yapmıştı. Bu bilge adam sadece evrenin sırlarını değil, aynı zamanda doğanın kendi sırlarını da çözebilen bir filozoftu. Önce güneş saatini sonra güneş saatindeki (gnomon) gölgelerin uzunluğunun değişmesini gözlemleyerek ekliptiğin eğimini bulmuştu.
Aidiyetini ararken bize büyük bir miras bıraktı Anaksimandros. “Peri Physeos - Doğa Üzerine” adlı kitabı dışında derlemeleri elimizde olmasa da Miletos halkı onu hep büyük bilge olarak anıyor olacak.

Gör’ üşmek Üzere

* *